

“MIRANDA QOIDASI” NING QONUNCHILIGIMIZDA AKS ETTIRILISHI**Otaxonova Munisaxon Xamidjon qizi**

Toshkent davlat traansport universiteti,
Iqtisodiyot fakulteti 3-kurs Yu-2 guruh talabasi.

Pochta manzili: munisaotaxonova244@gmail.com**Telefon raqami:** +998913240334.**<https://doi.org/10.5281/zenodo.14328479>**

Annotatsiya. Miranda huquqlari AQShda hibsga olingan shaxslarning konstitutsiyaviy huquqlarini himoya qilish uchun joriy etilgan qoidalar to'plamidir. Ushbu huquqlar, jumladan, shaxsning o'ziga qarshi guvohlik bermaslik huquqi va advokat yollash imkoniyati, politsiya tomonidan gumondor so'roq qilinishi oldidan ogohlantirilishi kerak. Miranda huquqlari jinoyat protsessida adolatni ta'minlash va huquq-tartibot organlarining haddan tashqari bosimiga qarshi himoya qilishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu huquqlarni buzish natijasida olingan dalillar sudga rad etilishi mumkin.

Kalit so'zlar: Miranda huquqlari, hibsga olish, konstitutsiyaviy huquqlar, advokat, guvohlik bermaslik, politsiya so'rovi, jinoyat protsessi, dalillarni chiqarish.

REFLECTION OF THE "MIRANDA RULE" IN OUR LEGISLATION

Abstract. Miranda Rights are a set of guidelines established in the United States to protect the constitutional rights of individuals who are taken into custody. These rights, including the right to remain silent and the right to an attorney, must be communicated to a suspect before police questioning. The Miranda Rights play a crucial role in ensuring fairness in the criminal justice process and protecting individuals from coercive law enforcement practices. Violations of these rights can lead to the exclusion of evidence obtained during interrogations.

Key words: Miranda Rights, custody, constitutional rights, attorney, right to remain silent, police interrogation, criminal justice, evidence exclusion.

ОТРАЖЕНИЕ «ПРАВИЛА МИРАНДЫ» В НАШЕМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ

Аннотация. Права Миранды представляют собой набор правил, введенных в США для защиты конституционных прав задержанных лиц. Эти права, включая право не давать показания против себя и право на адвоката, должны быть сообщены подозреваемому до начала допроса. Права Миранды играют ключевую роль в обеспечении справедливости в уголовном процессе и защите от чрезмерного давления со стороны правоохранительных органов. Нарушение этих прав может привести к исключению доказательств, полученных во время допроса.

Ключевые слова: Права Миранды, задержание, конституционные права, адвокат, право хранить молчание, допрос, уголовный процесс, исключение доказательств.

1.Dolzarlighi. 1966 yilda AQSh Oliy sudining Mirandaga qarshi Arizona ishidan kelib chiqqan Miranda huquqlari butun dunyo bo'ylab shaxsiy erkinliklarni himoya qilish va adolatni targ'ib qilish ramziga aylandi. Politsiya hibsga olingan shaxslarning jim turish va qonuniy vakillik qilish huquqi to'g'risida xabardor qilinishini ta'minlaydigan ushbu huquqlar adolatli huquqiy amaliyotning asosidir. Ularning ahamiyati Qo'shma Shtatlar chegaralaridan tashqariga chiqadi, chunki ular adolatning butun dunyoda tan olingan asosiy tamoyillarini o'zida mujassam etgan.

Asosan, Miranda huquqlari shaxslarni o'z-o'zini ayblashdan va politsiyaning majburlash amaliyotidan himoya qiladi va har bir inson aybi isbotlanmaguncha aybsiz hisoblanadi degan tushunchani qo'llab-quvvatlaydi. Ushbu kontsepsiya huquqiy tizimlarda inson qadr-qimmatini himoya qilish, majburan tan olishning oldini olish va huquqni muhofaza qilish organlarining qonun doirasida faoliyat yuritishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Xalqaro miqyosda ko'plab huquqiy tizimlar Miranda huquqlariga o'xshash printsiplarni qabul qilgan. Misol uchun, mamlakatimizda amalga oshirilgan islohotlardan eng ahamiyatlisi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining yangilanishi deb olsak, aynan shu islohotdan so'ng "Miranda qoidasi" ham bizning mamlakatimizda inson huquqlarini saqlashga xizmat qilmoqda.

Ya'ni, konstitutsiyamizning VII bobi "Shaxsiy huquq va erkinliklar"ning 26-35-moddalarida aks etgani kabi, shaxs aybdorligi to'laqonli isbotini topmaguncha u aybdor deb atalmaydi, shuningdek gumondor shaxsni ushlash chog'ida unga tushunarli tilda uning huquqlari va ushlab turilishi asoslari tushuntirilishi shart.¹ Bu bilan ular jinoiy tergov jarayonida shaxslarning huquqlarini himoya qilishning global ahamiyatini kuchaytiradilar. Ushbu tamoyillarni tarqatish huquqni qo'llash amaliyotida shaffoflik va adolatni ta'minlashga, yuridik institutlarga ishonchni rag'batlantirishga va nohaq sudlanganlik xavfini kamaytirishga yordam beradi.

Miranda huquqlari, shuningdek, huquqiy islohotlarni amalga oshirayotgan mamlakatlar uchun namuna bo'lib, samarali huquqni muhofaza qilish va shaxs erkinliklarini himoya qilish o'rtasidagi muvozanatni namoyish etadi. Inson huquqlari xalqaro munozaralarda tobora birinchi o'rinda borayotgan dunyoda Miranda huquqlarining ahamiyati sud zalidan ancha uzoqqa cho'zilib, adolat, adolat va shaxsiy erkinliklarni va daxlsizlikni himoya qilish uchun global kurash ramzidir.

¹ <http://lex.uz/docs/-6445145>

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi

2. Metodlar. Ushbu maqola qiyosiy-huquqiy tahlil, qiyosiy-mantiqiy tahlil, ketma-ketlik, tarixiy, xolislik metodlari asosida yoritilgan bo'lib, unda mamlakatimizda inson huquqlarining daxlsizligi va erkinligini taminlash tizimini rivojlantirish maqsadida taklif va xulosalar berilgan.

3. Tadqiqot natijalari: Huquq tizimining yaratilinishi uzoq o'tmishga borib taqaladi va bu tizimning asosiy maqsadi jamiyatda tartibni saqlash, va inson huquqlarini himoya qilishdir. Bunga ko'plab misollar keltira olamiz, bulardan biri esa Miranda qoidasidir. Bu qoida uzoq yillar davomida va hozirgi kunda ham butun dunyoda keng qo'llaniladigan qoida hisoblanadi, shuningdek, buning asosiy xususiyati, gumondor tarafning ogohlantirilishidir, yani ogohlantirilish hibisga olish jarayonida gumondorga uniga tegishli bo'lgan bir qator huquqlarini hodimlar tomonidan takidlab o'tilishi. Oddiy til bilan aytilganda, hodim gumondorni hibisga olish jarayonida ba'zi huquqlarini, misol uchun sukut saqlash, advakat olish va shu kabi huquqlari tushuntirilib o'tiladi.

Bu qoidaning kalib chiqishi va keng tarqalishi Amerika qonunchiligi bilan bog'liq. Bu norma 1966 yil 28 fevralda Ernesto Miranda Feniksningh Arizonaga qarshi № 759 raqamli ishi bilan bog'liq. U paytda beshinchi tuzatishga ko'ra, hibsdan saqlanayotgan ayblanuvchining so'roq paytida aytgan har qanday bayonoti, agar huquqni muhofaza qilish organlari sudlanuvchiga sukut saqlash va so'roq boshlanishidan oldin advokat bilan gaplashish huquqini bildirgan bo'lsa, jinoiy sud jarayonida dalil sifatida qabul qilinadi va ayblanuvchilar huquqlarini bilgan holda, ixtiyoriy va ongli tarzda bu huquqdan foydalanishgan yoki undan voz kechishgan.

Yana tarixga qaytsak, Ernesto Miranda Feniksda odam o'g'irlash va zo'rlashda ishtirok etganiga oid aniq dalillar mavjudligi tufayli hibsga olingan. U uzoq davom etgan so'roqdan so'ng o'z aybiga iqrar bo'ldi va bu iqrarlik bila turib va o'z ixtiyori bilan qilingani aytilgan bayonotga imzo chekdi. Mirandaga hech qachon jim turish huquqi, advokatga ega bo'lish huquqi yoki so'roq paytida bergan har qanday bayonoti sudda unga qarshi ishlatilishi mumkinligi haqida aytilmagan.

U o'z aybiga iqrorligining yozma nusxasi sud majlisida dalil sifatida kiritilishiga e'tiroz bildirdi va o'z huquqlarini bilmasligi iqrar bo'lishini beixtiyor qilib qo'yganini aytdi.

E'tiroz bekor qilinganda, Miranda o'g'irlash va zo'rlashda hech bo'lmaganda qisman yozma iqrarlik tufayli aybdor deb topildi va u 20-30 yilga ozodlikdan mahrum qilindi. Arizona Oliy sudi tomonidan e'tirofning ixtiyoriy tabiatiga asoslangan apellyatsiya rad etildi.²

O'sha paytda bu qaror jinoyatchilarga jinoiy ta'qibdan nohaq qochish uchun qo'shimcha yo'llarni bergani uchun keng tanqidlarga uchragan.

² <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/384/436/>

Kongress Klark tomonidan qo'llab-quvvatlangan holatlar sinovini o'z ichiga olgan qonunni kiritish orqali uni bekor qilishga urindi, ammo federal prokurorlar dalillarni kiritish uchun bu qonundan aslida foydalanmadilar. Biroq, keyingi qarorlar Mirandaning ba'zi arizalarini cheklab qo'ydi, masalan, gumonlanuvchi ushbu huquqlardan to'g'ri foydalanishi uchun ogohlantirishlarni olgandan so'ng aniq va tasdiqlab berishi kerakligini aniqlab berdi. Sudlar, shuningdek, sudlanuvchilarning aybiga iqrar bo'lishlari va o'z-o'zidan paydo bo'lgan bayonotlari o'rtasidagi farqni ishlab chiqdilar, bu hatto Mirandaning ogohlantirishlari berilmagan bo'lsa ham sud muhokamasida qabul qilinishi mumkin va "qamoqqa olish" ma'nosiga cheklovlar qo'yilgan bo'lsa ham, bu yagona vaziyatdir. ogohlantirishlar qo'llaniladi. Boshqa tomondan, sudlar Miranda huquqlaridan voz kechish, agar u ixtiyoriy, bilimli va aqlli bo'lsa, himoyachilarga voz kechish asosida kiritilgan dalillarga e'tiroz bildirish uchun asoslar taqdim etsagina samarali bo'ladi, deb hisoblaydi.

Ajablanarlisi shundaki, bu ish Amerika jinoiy adliya tizimiga katta ta'sir ko'rsatgan bo'lsa-da, Mirandaning o'z holatiga juda oz ta'sir ko'rsatdi. U jinoyati uchun boshqa dalillardan foydalangan holda qayta ko'rib chiqilib, yana 20-30 yilga qamalgan, garchi besh yildan keyin shartli ravishda ozodlikka chiqarilgan. Kichkina mahalliy taniqli shaxs, u Feniksdagi politsiya xodimlari (mamlakatning boshqa ko'plab shaharlarida bo'lgani kabi) gumonlanuvchilarga tegishli ogohlantirishlar berganliklarini tekshirish uchun ishlatadigan "Miranda kartalari"ga imzo qo'ydi.

Miranda oxir-oqibat politsiya hech qachon hal qila olmaydigan voqeada o'ldirilgan, bu qisman Mirandaning jim turish huquqidan foydalanganligi sababli.³

Shu asnoda bu qonun vaqtlar o'tgani sayin dunyo mamlakatlarining ichki qonunchiligida ham inson huquq va erkinligi daxlsizligini ta'minlash maqsadida keng tarqala boshlaydi. Bizning mamlakatimiz ham mustaqillika erishganidan so'ng davlat ichki qonunchiligini yaratishda ko'plab islohotlar amalga oshirdi va ular davom etmoqda. Bularning qatorida inson huquqlari va erkinligini ta'minlash borasida olib borilga islohotlar keng ko'lamlidir. Va ularning eng asosiylaridan biri 2008-yilda eng og'ir jazo turi sifatida hisoblab kelinadiga "O'lim jazosi" bekor qilinadi. Bu islohotning amalga oshirilishi Miranda qoidasining ahamiyatini oshiradi va 2009-yil 1-yanvar sanasidan boshlab bu qoida O'zbekiston Respublikasi qonunchilik tizimiga joriy etiladi.⁴

Hozirda bu norma sifatida O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyada (yangi tahrir 2023-yil) alohida o'rin olib, mamlakatimizning asosiy qonuni bilan mustahkamlanib qo'yilgan.

³ <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/384/436/>

⁴ <https://kun.uz/news/2019/05/26/sukut-saqlash-huquqiga-egasiz-miranda-qoidasi-ozbekiston-qonunchiligida-qanday-aks-etgan?q=%2Fuz%2Fnews%2F2019%2F05%2F26%2Fsukut-saqlash-huquqiga-egasiz-miranda-qoidasi-ozbekiston-qonunchiligida-qanday-aks-etgan>

Miranda qoidasining ahamiyati shundaki, qoida bo'yicha hibsga olingan shaxsga uni so'roq qilishdan oldin albatta:

- sukut saqlashga haqliligi;
- aytgan gaplari sudda unga qarshi qo'llanishi mumkinligi va qo'llanishi; so'roqda uning advokati ishtirok etishi mumkinligi;
- advokat to'lovini qila olmasa unga davlat tomonidan advokat berilishi tushuntirilishi hamda «haq-huquqlaringiz sizga tushunarlimi?» deb so'ralishi;
- o'z advokatiga yoki yaqinlariga bir marta qo'ng'iroq qilish imkoni berilishi shart.⁵

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Proseual kodeksi 48-moddasiga ko'ra, sukut saqlash yoki gapirmaslik huquqi gumonlanuvchining asosiy huquqlaridan biridir. Shu sababli, so'roq qilishdan oldin har bir gumonlanuvchining bu huquqi to'g'risida ogohlantirilishi katta ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 29-moddasiga ko'ra, Har kimga malakali yuridik yordam olish huquqi kafolatlanadi. Qonunda nazarda tutilgan hollarda yuridik yordam davlat hisobidan ko'rsatiladi. Har bir shaxs jinoyat protsessining har qanday bosqichida, shaxs ushlanganida esa uning harakatlanish erkinligi huquqi amalda cheklangan paytdan e'tiboran o'z tanloviga ko'ra advokat yordamidan foydalanish huquqiga ega. Gumon qilinuvchi, ayblanuvchi yoki sudlanuvchi ayblovning mohiyati va asoslari to'g'risida xabardor qilinish, unga qarshi yoki uning foydasiga guvohlik berayotgan shaxslarning so'roq qilinishini talab etish, tarjimon yordamidan foydalanish huquqiga ega.⁶ Advokat ishtiroki asosan so'roq payti va undan keying proseslarda ham gumonlanuvchining huquqlarining poymol bo'lishini va qonunchilikka qarshi amalga oshirilishi mumkun bo'lgan havlarni oldini olishga zamin bo'ladi.

Jinoyatda gumon qilinayotgan shaxsning shaxsiy advakat yollashga yetarli mablag'ga ega emasligi ham, so'roq qilish jarayoni advakat ishtirokisiz bo'lishini anglatmaydi. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Protsessual kodeksi 50-moddasiga ko'ra, har bir gumondor shaxs davlat tomonidan advakat bilan ta'minlanadi, qachonki u buni amalga oshirish uchun yetarli moliyaviy layoqatga ega emas deb topilganda. Bu omillar qonun bilan himoya qilinadigan huquqlarning poymol bo'lishini oldini olishga hizmat qiladi.

Yana bir ahamiyatli jihati shundaki, yuqoridagi ogohlantirilishlar berilgandan so'ng albatta gumondor shaxs bularni tushungani to'g'risida so'ralishi shart.

⁵ <https://kun.uz/news/2019/05/26/sukut-saqlash-huquqiga-egasiz-miranda-qoidasi-ozbekiston-qonunchiligida-qanday-aks-etgan?q=%2Fuz%2Fnews%2F2019%2F05%2F26%2Fsukut-saqlash-huquqiga-egasiz-miranda-qoidasi-ozbekiston-qonunchiligida-qanday-aks-etgan>

⁶ <https://lex.uz/docs/-6445145#-6445509>

Bu esa ogohlantirilishlar shunchaki rasmiyatchilik uchun aytib o'tilishini va gumodorning huquqlariga bo'lishi mumkun bo'lgan loqaydlikni oldini olish cahun hizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Protsessual kodeksi 48-moddasiga ko'ra, jinoyatda gumon qilinayotgan shaxs o'z yaqinlariga yoki shaxsiy advakatiga "bir marta qo'ng'iroq qilish huquqi" ga ham ega. Bu esa uning yaqinlarini va advakatini ogohlantirishga hizmat qiladi. Lekin, agar gumondor bu huquqidan vos kecha, uni hibsga olgan hodim uning yaqinlari va advakatini ogohlantirishi va u qanday huquqlarga ega ekanini tushuntirib o'tishi shart qilib belgilangan.

Bularni biz shunchaki ogohlantirish sifatida emas, balki bu norma inson huquqining qay darajada himoya qilinishini va har qanday shaxs, uning kimligidan qat'iy nazar, qonun oldida tengligini va uning himoyasi ostida ekanligini anglatadi, ya'ni har bir ogohlantirilgan gumondor shaxs aynan qo'lga olish jarayonida o'ziga kerakli va uning himoyasini ta'minlab beruvchi protsessual huquqlaridan ogoh bo'ladi va bu tergov oldi surishtiruv yoki tergov payti gumodorning bo'yniga "aybni ilish" kabi nohaqlikni oldini olib, haqqoniy adolat o'rnatishga katta hissa qo'shadi.

Lekin alohida takidlash joizki, har diom ham normalarni yaxshi, afzal tomonlari haqida ta'kidlash emas, uning keltirib chiqarayotgan yoki chiqirishi mumkin bo'lgan qiyinchiliklari va kamchiliklarini vaqtida aniqlab, ularga tuzatishlar kiritish afzalroqdir. Bu normadan ham ko'plab insonlar o'z foydasiga foydalanishlari yoki shu orqali qonunni aylanib o'tish yo'lini o'ylab topishlari mumkin. Tarixdan ma'lumki har bir norma belgilangibdiki, albatta jinoyat olami vakillari undan qanday tarzda qochish, aylanib o'tish yoki uni qanday qilib buzish yo'llarini ham o'ylab topishadi. Misol uchun aytganda, Miranda ogohlantirishi ko'plab afzalliklarga ega. Bular:

- Shaxs huquqlarini himoya qilish: Miranda huquqlari odamlarning o'z huquqlaridan xabardor bo'lishini ta'minlashga yordam beradi, ayniqsa sukut saqlash huquqi va o'z-o'zini ayblashdan himoya qiluvchi advokat huquqi.

- Sud jarayonidagi adolatlilik: Gumon qilinayotgan shaxslarga ularning huquqlari to'g'risida ma'lumot berish orqali Miranda huquqlari jinoiy adliya tizimida adolatni targ'ib qiladi, so'roq paytida e'tirof yoki bayonotlar ixtiyoriy va xabardor bo'lishini ta'minlaydi.

- Majburiy so'roq qilish amaliyotini qisqartirish: Miranda huquqlarini o'qish talabi politsiyani majburlab so'roq qilish usullaridan foydalanishga to'sqinlik qiladi va shu bilan axloqiy huquqni qo'llash amaliyotini targ'ib qiladi.

- Huquqiy ravshanlik: Miranda ogohlantirishlari huquqni muhofaza qilish organlari va gumonlanuvchilar uchun aniq asos yaratadi, bu esa huquqlar buzilgan taqdirda yanada to'g'ridan-to'g'ri sud jarayonlari va shikoyatlarga olib kelishi mumkin.

•Jamoatchilik ishonchi: Miranda huquqlarining ta'minlanishi aholining huquq tizimiga ishonchini oshirishi mumkin, chunki fuqarolar o'z huquqlari himoya qilinayotganiga ishonishadi.

Shu bilan birga bu normaning ham ba'zi kamchiliklari mavjud. Bular:

•Huquqni muhofaza qilish organlari uchun murakkablik: Miranda ogohlantirish talabi huquqni muhofaza qiluvchi organlar tartib-qoidalarini murakkablashtirishi mumkin, ayniqsa shoshilinch so'roq qilish jamoat xavfsizligi uchun muhim bo'lishi mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlarda.

•Tushunmovchilik ehtimoli: Ba'zi shaxslar o'z huquqlarini yoki ulardan voz kechish oqibatlarini to'liq tushunmasligi mumkin, ayniqsa, agar ular huquqiy tizim bilan tanish bo'lmasa yoki stress ostida bo'lsa.

•Dalillarni to'plashga ta'siri: Tanqidchilarning ta'kidlashicha, Miranda huquqlari huquqni muhofaza qilish organlarining ma'lumot to'plash qobiliyatiga to'sqinlik qilishi mumkin, bu esa aybdor shaxslarning jim turishni tanlagan taqdirda, adolatdan qochishlariga imkon beradi.

•Xavfsizlikning noto'g'ri tuyg'usi: Ba'zilar, ularning huquqlarini shunchaki o'qib chiqish o'z-o'zini ayblashdan himoyalaniшни kafolatlaydi, deb ishonishi mumkin, bu esa so'roq paytida noto'g'ri qarorlar qabul qilishga olib kelishi mumkin.

•Huquqiy muammolar: Miranda huquqlarini qo'llash huquqlar to'g'ri etkazilmagan yoki tushunilmaganligi haqidagi da'volarga asoslangan huquqiy e'tirozlarga va shikoyatlarga olib kelishi mumkin, bu esa sud jarayonini murakkablashtirishi va uzaytirishi mumkin.⁷

Xulosa qilib aytganda, Miranda huquqlari beshinchi tuzatishning o'z-o'zini ayblashdan himoya qilishiga asoslangan muhim huquqiy kafolatni anglatadi, uning muhimligi ham aynan mana shundadir. Ularning AQSh Oliy sudi tomonidan Mirandaga qarshi Arizona ishida tashkil etilishi huquqni muhofaza qilish tartib-taomillariga katta ta'sir ko'rsatdi va shaxslarni hibsga olish so'roqlarida ularning konstitutsiyaviy huquqlaridan xabardor qilishlarini ta'minladi. Biroq, ushbu huquqlarni qo'llash, ayniqsa, ularning cheklovlari va qonuniy jarayonning o'zgaruvchan standartlari bo'yicha muhim huquqiy munozaralarni keltirib chiqarishda davom etmoqda. Huquqiy tizimlar yangi muammolarga moslashgani sababli, Miranda huquqlarining doimiy dolzarbligi individual erkinliklarni samarali huquqni muhofaza qilish imperativlari bilan muvozanatlash zarurligini ta'kidlaydi.

⁷ <https://www.quora.com/What-are-the-advantages-and-disadvantages-of-Miranda-rights>

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. <http://lex.uz/docs/-6445145>
2. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Protsessual Kodeksi <http://lex.uz/docs/-111460>
3. <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/384/436/>
4. <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/384/436/>
5. <https://kun.uz/news/2019/05/26/sukut-saqlash-huquqiga-egasiz-miranda-qoidasi-ozbekiston-qonunchiligida-qanday-aks-etgan?q=%2Fuz%2Fnews%2F2019%2F05%2F26%2Fsukut-saqlash-huquqiga-egasiz-miranda-qoidasi-ozbekiston-qonunchiligida-qanday-aks-etgan>
6. <https://kun.uz/news/2019/05/26/sukut-saqlash-huquqiga-egasiz-miranda-qoidasi-ozbekiston-qonunchiligida-qanday-aks-etgan?q=%2Fuz%2Fnews%2F2019%2F05%2F26%2Fsukut-saqlash-huquqiga-egasiz-miranda-qoidasi-ozbekiston-qonunchiligida-qanday-aks-etgan>
7. <https://lex.uz/docs/-6445145#-6445509>
8. <https://www.quora.com/What-are-the-advantages-and-disadvantages-of-Miranda-rights>